

ее философичности как следствие общего процесса развития поэзии, сочетание политической и нравственно-философской проблематики, публицистического пафоса с философскими размышлениями» (с. 96). Последняя глава («Победная песня труда») знакомит нас с поэмами о героях производства и сельского хозяйства.

Достоинство монографии «Современная советская поэма» заключается и в том, что в ней собрано все лучшее в многонациональной советской литературе в жанре поэмы, соотнесено это лучшее со временем и с литературным процессом в целом. Однако, как нам кажется, стремление к «всеохватности» явилось и ее недостатком: отдельные страницы книги представляют собой краткие аннотации поэм, беглый их обзор. В целом же книга А. Г. Жакова «Современная советская поэма» — достойный вклад белорусского литературоведа в разработку одной из актуальных проблем советской многонациональной поэзии.

Г. В. Синенко

Л. А. Антанюк. Становячы значэнні сумеснасці і ўзаемнасці ў беларускай мове.— Минск: Навука і тэхніка, 1981.— 126 с.

Сістэматызаванае апісанне катэгорыі стану з'яўляецца актуальным у вырашэнні пытанняў тэарэтычнай і практычнай граматыкі. У беларускім мовазнаўстве гэта катэгорыя амаль не вывучалася. Характарыстыка яе абмяжоўвалася некалькімі назіраннямі, кароткімі заўвагамі і выказваннямі адносна асобных становячых значэнняў у межах марфалагічнай структуры самога дзеяслова. Такому цэласнаму і паслядоўнаму даследаванню, якое праведзена ў рэцэнзуемай манаграфіі, катэгорыя стану, у прыватнасці яе значэнні сумеснасці і ўзаемнасці, у беларусістыцы падвяргаецца ўпершыню.

Галоўная мэта аўтара — выявіць разнародныя моўныя сродкі і іх комплексы, якія ў беларускай мове выражаюць становячыя значэнні сумеснасці і ўзаемнасці. Пры аналізе фактычнага матэрыялу даследчык абавіраецца на прынцып «ад значэння да формы» і паслядоўна вытрымлівае яго. У манаграфіі апісваюцца фармальна-граматычныя прыкметы зваротных дзеясловаў узаемнага дзеяння, даюцца іх унутраны падзел на два семантычныя класы, выяўляюцца актуальныя рысы дзеясловаў сумеснага і ўзаемнага дзеяння (напрыклад, усе яны патрабуюць адушаўлёных выканаўцаў, маюць у сваёй семантыцы ідэю множнасці і інш.), характарызуецца семантычнае і граматычнае адрозненне дзеясловаў узаемнага дзеяння ад дзеясловаў сумеснага дзеяння. З улікам марфалагічных, сінтаксічных і словаўтваральных прыкмет дзеясловы кожнай групы аб'яднаны ў некалькі падгруп, што дазваляе даць іх функцыянальна-семантычную характарыстыку і вызначыць сродкі, якія адыгрываюць галоўную ролю ў выражэнні дзеясловамі пэўнай групы вывучаемых значэнняў.

Больш поўнае і глыбокае апісанне даследуемых значэнняў аўтару манаграфіі ўдалося атрымаць з улікам пазадзеясловых, г. зн. немарфалагічных, нефлектыўных сродкаў, якія выконваюць значную ролю ў выражэнні становячых значэнняў сумеснасці і ўзаемнасці. У даследаванні падкрэсліваецца і даказваецца на фактычным матэрыяле, што сродкі розных моўных узроўняў, якія выражаюць аднолькавае значэнне, не проста «дубіруюць» адзін аднаго, а канкрэтызуюць або дапаўняюць значэнні іншых сродкаў, хоць кожны з іх выражае пэўную дыферэнцыяльную семантычную прыкмету ў межах агульнага значэння. Прасачыць узаемасувязь, узаемадзеянне і ўзаемаадносіны аб'ектыўна існуючых адзінак розных моўных узроўняў у выражэнні семантыка-сінтаксічнай функцыі дазваляе выкарыстанне «полевай» метады ў граматыцы. Улік цэнтральных, перыферычных і прамежкавых сродкаў выражэння значэнняў сумеснасці і ўзаемнасці дае магчымасць надаць гэтым значэнням статус лексіка-граматычных катэгорыі сумеснасці і ўзаемнасці і вызначыць іх месца ў сістэме дзеясловых катэгорыі сучаснай беларускай мовы.

У тэарэтычных разважаннях адносна сутнасці граматычнай катэгорыі, прычынаў пабудовы «поля» у граматыцы і адрозненне яго ад «сістэмы», пры правядзенні класіфікацыі зваротных дзеясловаў, пры апісанні мнагазначнасці граматычных форм, якія выражаюць даследуемыя становячыя значэнні, і ў іншых выпадках аўтар манаграфіі шырока абавіраецца на значную спецыяльную літаратуру, улічвае канцэпцыі айчынных і замежных мовазнаўцаў.

Кніга Л. А. Антанюка будзе карысным дапаможнікам студэнтам, школьным настаўнікам і ўсім тым, хто цікавіцца граматыкай беларускай мовы.

Т. В. Кузьмянкова

А. Я. Баханькоў. Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд: сацыялінгвістычны нарыс.— Мінск: Навука і тэхніка, 1982.— 231 с.

Гэта кніга звяртае на сябе ўвагу актуальнасцю ўзнятай праблемы і грунтоўнасцю яе вырашэння. У манаграфіі даследуюцца глыбінныя працэсы, якія адбываліся ў лексіцы беларускай літаратурнай мовы на працягу савецкага перыяду і выклікалі ў ёй вялікія пазітыўныя змены, але самі да апошняга часу заставаліся недастаткова раскрытымі. Задачай аўтара было даць агульную характарыстыку гістарычных умоў фарміравання слоўнікавага складу беларускай літаратурнай мовы пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, паказаць крыніцы і шляхі яго ўзбагачэння, выявіць асноўныя тэндэнцыі і перспектывы далейшага развіцця. Вырашыць такую складаную задачу немагчыма без вывяслення прычын, стымулаў, рухаючых сіл, якія выклікалі развіццё мовы ў цэлым і лексікі ў прыватнасці. Імкненне пранікнуць у механізм моўных змянен-